
УДК 092 + 81'16 Марван

**ПАМ'ЯТІ ЇРЖІ МАРВАНА
(28.01.1936–13.04.2016)**

---

13 квітня 2016 р. в передмісті Праги після тривалої хвороби помер видатний славіст, професор університету Яна Евангеліста Пуркіне в Усті-над-Лабем та Карлового університету в Празі Їржі Марван. Відомий своїми широкими зацікавленнями — літуаністика, богемістика, полоністика та україністика, — він був одним із найвідданіших друзів української мови та культури в західному світі. Серед найвизначніших здобутків Їржі Марвана (першого професора славістики в південній кулі) — заснування 1982 р. кафедри славістики в університеті Монаша в Мельбурні (Австралія). Його внесок у розвиток польського мовознавства був відзначений Золотим Хрестом Польської Республіки 1991 р., а здобутки в галузі літуаністики — литовським Орденом Гедимінаса 1997 р. Серед найвідоміших праць професора Марвана такі

© А.І. ДАНИЛЕНКО, 2016

монографії: “Modern Lithuanian Declension. A Study of its Infrastructure” (Michigan University, Ann Arbor, 1978), “Prehistoric Slavic Contraction” (University Park, London, 1976), “České stupňování” (München: Otto Sagner, 1986). “Belorussia and its Books” (Melbourne: Monash University, 1986), “Quo vadis, lingua ucrainica?” (Melbourne: Monash University, 1992), “Jazykové millenium. Slovanská kontrakce a její český zdroj” (Praha: Academia, 2000), “Cesty ke spisovné češtině — prvních tisíc let (800–1800) (Ústí nad Labem, Univerzita J. E. Purkyně, 2006), “Introducing Europe to Europeans Through Their Language. One Europe for Centuries — the Euro-Czech view” (Praha: FF UK, 2008 p.), “Čeština — most k Evropě a k Evropanům” (Ústí nad Labem, Univerzita J.E. Purkyně, 2015) та інші. Повніший перелік праць Їржі Марвана можна знайти в томі на його пошану “Europeica — Slavica — Baltica: Jiřímu Marvanovi k 70. Narozeninám”, що вийшов друком у Празі 2007 р. за редакцією Г. Петакової та Г. Оплештілової.

Їржі Марван прожив цікаве наукове й активне громадське життя. Далекого 1959 р. він скінчив філософський факультет Карлового університету в Празі за фахом “чеська мова та українська мова” зі спеціалізацією в балтійських мовах, а вже 1966 р. здобув звання доктора філософії. На наукові зацікавлення Їржі Марвана вплинули Павел Трост, Богуслав Гавранек, Владімір Скалічка та інші провідні члени Празького наукового гуртка. З веління долі Їржі Марван довший час працював поза межами Чехії. 1968 р. він змушений був емігрувати на Захід, спочатку до США, де працював в університеті м. Портланд, потім у Каліфорнійському університеті в м. Девіс, а пізніше в м. Санта-Барбара. Упродовж 1973–1992 рр. викладав в Мельбурнському університеті Монаша (Австралія), де й заснував кафедру славістики, на якій викладали українську мову, та став членом Австралійської академії гуманітарних наук (Australian Academy of the Humanities).

Після повалення комуністичного режиму Їржі Марван повернувся додому й поринув у викладацьку та громадську діяльність. Маючи значний досвід праці за кордоном, певний час перебував на дипломатичній роботі. Зокрема, 1994–1997 рр. був послом Чеської Республіки в Греції, а 1993–1996 рр. — радником при Міністерстві закордонних справ. Із 1999 р. повністю перейшов на науково-викладацьку роботу і 2001 р. в університеті Палацького, в Оломоуці захистив габілітаційну працю. Немов намагаючись надолужити згаяний час на дипломатичній службі, Їржі Марван надрукував десятки статей та монографій з історії чеської мови, граматики та ареальної типології слов’янських мов, соціолінгвістики тощо. Він перший запровадив у слов’янський науковий обіг та розробив такі поняття, як «євролінгвістика», «еколінгвістика» та «лінгвоекотологія». Його наукові праці знайшли свого читача не тільки в Чехії, але й далеко поза її межами, а науковий доробок став надбанням світової славістики.

Авторові цих рядків пощастило знати Їржі Марвана і часто з ним спілкуватися, хоча знайомство наше відбулося помірно недавно. Будучи обізнаним із працями Їржі Марвана, я не наважився підійти до нього в

Охридї під час Міжнародного з'їзду славїстів 2008 р., хоча одного разу ми навіть їхали разом у ліфті і жартували. Утім, я таки познайомився з ним 2013 р. позаочно (електронно), запропонувавши написати статтю до однієї книжки, над якою тоді працював із своїм колегою з Хоккайдоського університету Мотокі Номачі. Коли у березні 2014 р. я мав доповідь у Карловому університеті, Їржі Марван навмисно приїхав до Праги, щоб провадити засіданням. Після доповіді ми довго розмовляли про славїстику та лінгвістику загалом, а зокрема про українську мову та її місце в Європі, згадували про різних науковців та сперечалися про долю науки. Наступного дня він запросив нас із дружиною до себе, де ми познайомилися з його дружиною Мірою. За обідом ми знов розмовляли про всіх і вся, але здебільшого про майбутнє українїстики та славїстики, а також про спільні наукові плани. Коли теплим вечором ми нарешті прощалися з ним та його дружиною на пероні, я не міг собі уявити, що бачу його трохи іронічні, але теплі очі востаннє. Його сутула постать у світлі ліхтарів та рука, що застигла на мить у повітрі, так і закарбувалися в моїй пам'яті. У свій останній приїзд до Праги на початку березня цього року я задалегідь домовився з Їржі Марваном про зустріч у Карловому університеті. Однак буквально напередодні (як колись Юрій Шевельов у квітні 2002 р. напередодні нашого походу до Метрополїтальної Опери) Їржі Марван написав мені, що нездужав і змушений, хоч як йому було це прикро, відкласти нашу зустріч. Тоді ніщо не віщувало, що той коротенький електронний лист від нього буде останнім, а його стаття про українську мову в європейському контексті так і залишиться незакінченою.

Нехай земля Йому буде пухом!

Андрій ДАНИЛЕНКО
Університет «Пейс», м. Нью-Йорк

Andriy Danylenko

Pace University, New York

IN MEMORY OF JIŘÍ (GEORGE J.) MARVAN (28.01.1936–13.04.2016)